

СПАДЧЫНА

Кросны, макітра, куфар...
І ручнік, пажадана з чырвонымі папярэчнымі палосамі, у хатах палешукоў яго выкарыстоўвалі толькі для хлеба. На жаль, сёння такой традыцыі не існуе. Але магчымасць ақунуцца ў мінулае ёсць. Дастаткова адчыніць дзверы Цэнтра традыцыйнай культуры і побыту «Спадчына Палесся», што ў вёсцы Мерчыцы Пінскага раёна Брэстчыны.

Абрады Палесся

Пінскае Палессе – куток самабытны: тут аўтэнтчны фальклор, непаўторныя народныя касцюмы, нават святы і абрады існуюць свае. Да таго ж палешукі заўсёды вельмі беражліва адносіліся да спадчыны. Менавіта з гэтай нагоды ў 2016 годзе ў вёсцы Мерчыцы Пінскага раёна і з'явіўся Цэнтр традыцыйнай культуры і побыту «Спадчына Палесся». Яго дырэктар Ганна Водчыц расказвае, што рэчы для музея збіралі ўсім раёнам. І набралася іх ні многа ні мала – хапіла на 9 экспазіцыйных залаў. Больш за 250 розных прадметаў побыту палешукоў знайшлі прапіску ў цэнтры, і кожны з іх – успамін пра мінулае.

Вось, напрыклад, калодкі. Нене, не тыя, на якіх і зараз сякуць дровы. Гэтыя – ні што іншае як абутак. Калодкам зносу не бы-

Каляды ў часы СССР практычна не святкаваліся, але ў 1960-я паволі пачалі адраджацца славянскія традыцыі, а ў 1990-я яны ўжо поўным ходам сталі вяртацца ў сем'і. Сёння калядуюць у Святы вечар – з 6 на 7 студзеня, пры гэтым шматлікія звычайна вяртаюцца: дзеці і маладыя людзі пераапрапаюцца ў святочныя ўборы, бяруць з сабой зорку, развучваюць абрадавыя песні. Гаспадары ў адказ імкнуцца шчодро аддзякаваць калядоўшчыкам, каб год быў удалым і багатым.

Фальварак мінулага

паспрабаваць калі і не выткаць кашулю ці ручнік, то хаця б прымусяць злучыцца адну нітку з другой.

Куфар – захавальнік гісторыі

Сучасная мэбля, безумоўна, цешыць вока сваёй вытанчанасцю. Але з куфарам – тым самым, які заўжды займаў у хаце самае віднае месца, яе не параўнаць. Няма зараз прадмета мэблі, да

абутак. Калодкам зносу не было, яны ж драўляныя! Жадаецца прымерыць, дык, калі ласка, можна нават схадзіць у абнове ў суседнюю вёску. Толькі няма гарантыі, што дойдзеце, бо пасля сучаснага абутку калодкі здадуцца кандаламі, а лапці будуць адпавядаць стандартам найлепшых сусветных абутковых вытворцаў.

Цікава сучаснаму чалавеку, асабліва жанчынам, пабачыць, як адзяваліся нявесты тых часоў. У цэнтры ёсць вясельны нарад, у якім выходзіла замуж адна з жыхарак суседняй з Мерчыцамі вёскі. Сціплая белая сукенка з прыгожай вязанай шаллю замест фаты. Дзяўчаты і зараз прыпыняюцца тут, каб хаця б разумова прымераць. Дарэчы, у музеі ёсць нямала адзення, у якое дазваляюць апрануцца, напрыклад, вышыты нацыянальны строй палешукоў. А ў зале ткацтва можна сваімі рукамі

Няма зараз прадмета мэблі, да якога б адносіліся з такой павагай. Куфар – не проста скрыня для захоўвання адзення, а нешта значна большае.

Як толькі ў сям’і з’яўлялася дзяўчынка, набываўся куфар. Дзіцяці спаўнялася 8–9 гадоў, пачыналі збіраць пасаг, які складвалі абавязкова туды. Супрацоўнік цэнтра Раман Піскуновіч распавядае, што куфары рабілі розныя.

– Лёгка выраблялі з ліпы ці алешыны, але яны недаўгавечныя, таму лепшы матэрыял усё ж такі дуб. Самымі дасканалымі лічыліся куфары шпунтаваныя (гэта калі адна дошка ўстаўлялася ў другую). А яшчэ ў добрых куфарах збоку былі невялікія скрыні для дробязей, – зазначае Раман Піскуновіч.

З гэтым прадметам мэблі звязана нямала прыкмет і павер’яў. Кажуць, ні ў якім разе нельга было адчыняць яго у дні

Масленіцы, каб не выпусціць багацце і поспех. А яшчэ свой куфар нельга аддаваць чужым людзям. Гэта азначала страту жаночага шчасця.

Існаваў у палешукоў і абрад, звязаны з ім. Праводзілі яго перад выкупам нявесты. Куфар патрэбна было пазбавіць ад нячыстай сілы, дзеля гэтага абносілі свечкай і абразом, пасыпалі соллю. Затым клалі ўнутр грошы, хлеб, зрэдку посуд, каб куфар ніколі не быў пустым. Тады і ў сямейнай пары будзе дастатак і лад у хаце.

Прыйдзі, Каляда, багацце і поспех прынясі!

Аўтэнтны дух Пінскага Палесся жыве не толькі ў прадметах матэрыяльнай культуры. Мастацкі кіраўнік цэнтра «Спадчына Палесся» Любоў Махталяр распавядае, з якой павагай да мінулага адносіліся нашы продкі, як стараліся, каб абрады перадаваліся з пакалення ў пакаленне.

– У нас можна ўбачыць унікальныя народныя абрады, якія існавалі ў палешукоў, – зазначае культработнік. – Мы ўзнавілі фрагменты вясельнага

абраду «Скокі на лавах», троіцкага «Ваджэння куста», юр’еўскага «Качання ў расе», а таксама «Засеўкі гуркоў» і «Правядны тыдзень». Асабліваю цікавасць заўсёды выклікаюць Калядкі.

Большасць з нас лічаць, што Божае Нараджэнне і Каляда непарыўна звязаныя паміж сабой. На самай справе яшчэ з язычніцкіх часоў, калі людзі пакланяліся розным багам, ужо існавала такая традыцыя, як Каляда. Свята было прысвечана Дажбогу. У старажытныя часы верылі, што пасля зімовага сонцастаяння прачынаецца бог неба і працягласць дня пачынае павялічвацца. Нашы продкі былі ўдзячныя Дажбогу і распачыналі яго хваліць з дапамогай абрадавых песень – калядак.

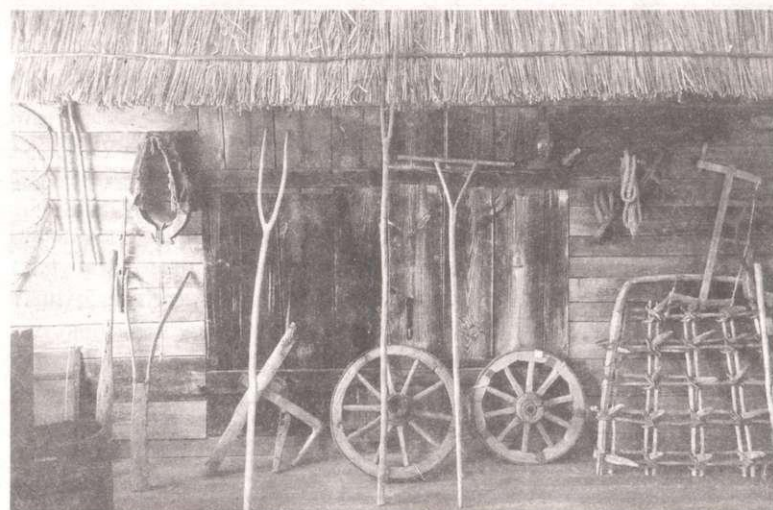
– З таго часу звычаі падзбыліся і змяніліся, але ўсё ж шмат якіх традыцый, хоць і некалькі ў іншым выглядзе, прытрымліваемся мы і цяпер, – запэўнівае Любоў Ульянаўна

і распавядае, як палешукі праводзілі калядныя святы.

Асноўнае прызначэнне Каляды – правядзенне абрадаў, прысвечаных куцці. Галоўныя традыцыі, якія захаваліся, – гэта разнастайныя ўборы, у прыватнасці, зробленыя са шкур і рагоў жывёл, выкарыстанне масак падчас калядавання. Калядныя песні, падзяка калядоўшчыкам і адорванне іх прысмакамі і манетамі таксама былі важнымі рытуальнымі дзеяннямі. Цікава і тое, што нашы продкі былі вернікамі, але варажбы не цураліся, асабліва дзяўчаты.

– Адно засталася нязменным: як здаўна, так і цяпер мы імкнёмся сустрэць навагоднія святы ачышчанымі і фізічна, і духоўна, – падкрэслівае мастацкі кіраўнік цэнтра.

Галіна СТРОЦКАЯ
Фота прадстаўлена Цэнтрам
традыцыйнай культуры і побыту

Белорусский профсоюз работников образования и науки глубоко скорбит в связи со смертью бывшего председателя первичной профсоюзной организации работников Белорусского государственного университета Белорусского профсоюза работников образования и науки ТУРОМШИ Евгения Петровича и выражает соболезнование его родным и близким.